

Bewaar het Pand

Uitgave tot bevordering
van de handhaving
van de oude
Gereformeerde beginselen

Meditatie Ambtelijke praktijk

Kerkelijk actueel

Voor de jeugd Sprekend verleden

De Helper van hulpelozen

“... Want in ons is geen kracht tegen deze grote menigte die tegen ons komt, en wij weten niet wat wij doen zullen; maar onze ogen zijn op U.” (2Kron. 20:12b)

Koning Jósafat verkeert in grote moeilijkheden. Een boodschapper heeft het bericht gebracht: drie vijandige volken komen gezamenlijk met een geweldig groot leger op ons af. Ja, ze zijn al gekomen te Engedi en het is een bondgenootschap van de Moabieten, de Ammonieten en de Syriërs. Wanneer Jósafat dit bericht verneemt, wordt hij zeer bevreesd. Niet alleen vanwege de grote menigte van vijanden, maar hij ziet in deze vijanden de kastijdende hand des Heeren. Jósafat had zich verzwaagd met de goddeloze koning Achab en daarmee Gods toorn over zich verwekt. Ja, hij had Achab geholpen in de strijd tegen de koning van Syrië, terwijl de profeet Micha nog zo ernstig gewaarschuwd had. In de strijd is Achab omgekomen, naar het woord dat de profeet Elia gesproken had. Achab is gestorven in zijn goddeloosheid. Jósafat is ternauwernood ontkomen. Maar Gods kind zondigt niet goedkoop. De Heere komt in het leven van Zijn kinderen de zonden te bezoeken. Dit wordt Jósafat aangezegd door de profeet Jehu: *“Zoudt gij den goddelozen helpen en die den Heere haten liefhebben? Nu is daarom over u van het aangezicht des Heeren grote toornigheid.”*

Maar wat is het dan groot, als gebogen mag worden onder de slaande hand Gods. Jósafat mag zich verootmoedigen voor de Heere. Samen met zijn volk verzamelt hij zich in de tempel voor het aangezicht van de Heere en in een ootmoedig smeekgebed legt hij de noden neer aan de Troon der genade. Hij mag het voor de Heere belijden en zeggen: in ons is geen kracht tegen deze grote menigte, en wij weten niet wat wij doen zullen. Als een hulpeloze, als een krachteloze neemt hij de toevlucht tot de Heere. En dan mag hij het door het geloof alleen van de Heere verwachten. Dat lezen we zo rijk in de woorden: Maar onze ogen zijn op U.

Hier horen we de echo van Psalm 25, waar zijn grootvader David mocht beoefenen:

D' ogen houdt mijn stil gemoed
Opwaarts om op God te letten
Hij, Die trouw is, zal mijn voet
Voeren uit der bozen netten.

En wie zo de toevlucht mag nemen tot de Heere, inlevend eigen onwaardigheid, eigen zondigheid en eigen onmacht, komt met de Heere nooit beschaamd uit.

Want dan betoont God, dat Hij is de Hoorder der gebeden. Waar mocht het voor hem worden hetgeen de dichter zingt in Psalm 103 vers 7:

Geen vader sloeg met groter mededogen,
Op teder kroost ooit zijn ontfermend ogen,
Dan Isrels HEER' op ieder die Hem vreest.

Zodra Jósafat het amen heeft uitgesproken komt de Geest des HEEREN in het midden van die biddende gemeente en laat Hij door Jaházíel de koning en het volk boodschappen: Vrees niet, want de strijd is niet uwe, maar Godes. Wat een wonder. Jósafat had alles te vrezen en nu mag hij het uit Gods mond horen: Vrees niet, Ik zal Zelf

opstaan tot de strijd, en Ik zal jouw haters wijd en zijd verstrooien. Gij zult niet te strijden hebben, staat en ziet het heil des Heeren is met u.

“Heere, hoe kan dat, voor zulk een schuldige koning?”

Deze vraag zal zeker in het hart van Jósafat zijn opgeklimmen. Wel, omdat uw gebed ligt in de voorbede van die grote Voorbidder, de Heere Jezus Christus. Van Hem mag de Kerk belijden: Die voor ons met Zijn voorbidding steeds tussentreedt bij de Vader.

En dan zien we hoe Jósafat het woord des Heeren mag geloven. Hij twijfelt niet aan de almacht en de trouw Gods. Hij buigt zich ter aarde en met het ganse volk mag hij in diepe verwondering de Heere aanbidden. En dat aanbidden gaat gepaard met lofprijzing, want dan lezen we: En de Levieten stonden op om den HEERE, den God Israëls, met luider stem ten hoogste te prijzen. Zo mag aanbidding in verwondering gepaard gaan met een hoorbare dankzegging. Jósafat, hij mag zo verkeren op de toppen des geloofs, dat hij de vijand zingend tegemoet treedt. Hij laat niet zijn dappere soldaten, de toegerusten, voorop gaan, maar de zangers. Zij moeten voorop gaan, voor het leger uit. En wat moeten ze dan doen? Wel, Gode lofzingen. Ze moeten het uitjubelen: Looft den HEERE, want Zijn goedertierenheid is tot in eeuwigheid. Maar, Jósafat, de vijand is toch nog niet verslagen? Hier zien we dat het geloof, wanneer het in de beoefening is, over alles heen mag zien en zich geheel aan Gods belofte mag toevertrouwen.

En zo trekt Jósafat op en hij mag het ondervinden, dat het niet tevergeefs is op de Heere te hopen. Israëls God is een Waarmaker van Zijn Woord. De vijand is verslagen, zonder dat het volk iets behoeft te doen. En dan mag de Heere in het dal Berácha (dal van de lofprijzing) de dank en lof ontvangen, die Hij zo eeuwig waard is.

Geliefde lezer, we hebben vanuit dit Schriftgedeelte mogen zien Wie de Heere wil zijn voor een schuldverslagen zondaar. Uw toestand is van nature gans helpeloos en reddeloos. Heeft u door genade gezien dat er een drie-hoofdige vijand is, die het op uw eeuwige ondergang gemunt heeft? Kunt u zich daarvan niet verlossen, is in u geen kracht tegen deze grote vijand? Klinkt het van binnen in uw ziel:

Ik lag gekneld in banden van den dood

Daar d' angst der hel mij allen troost deed missen

Ik was benauwd, omringd door droefnissen

Neem dan heden, als een hulpeloze, als een krachteloze tot Hem, de Heere Jezus Christus, de toevlucht. Hij is de Fontein, Die geopend is voor het huis Davids en voor de inwoners van Jeruzalem, tegen de zonden en tegen de onreinheid. Dan zult u het met Jósafat mogen ervaren:

“Gans hulpeloos tot Hem gevloeden, zal Hij ten Redder zijn.”

Damwáld, A.A. Egas.

Het Laatste Woord

Iedere verdachte heeft tijdens een rechtszitting recht op het laatste woord. Ik was eens aanwezig bij de rechtszaak tegen een verdachte van een roofoverval. Alles wees erop dat hij schuldig was aan het tenlastegelegde feit. Hij had zelf ook bekend dat hij het gedaan had. En nadat iedereen aan het woord was geweest, vroeg de rechter aan hem of hij nog iets wilde zeggen. Maar de jongeman zweeg. Schuld bewust, met tranen in zijn ogen, schudde hij zijn hoofd. Want alles was al gezegd. En hij had er niets tegenin te brengen.

Daar liggen de broers voor de onderkoning van Egypte op de grond. En alles getuigt tegen hen. Wat ze ook als excuus aanvoeren en waarmee ze zich ook willen verontschuldigen, ze voelen dat het allemaal niet zal helpen. Ze hebben de schijn tegen en ze hebben de feiten tegen. Het geld was weer in hun zak en de beker was gevonden bij Benjamin. Ze hebben het allemaal zelf kunnen constateren en daarom houden nu al hun redeneringen op. En bij monde van Juda zeggen ze in vers 16: *'Wat zullen wij tot mijn heer zeggen, wat zullen wij spreken, en wat zullen wij ons rechtvaardigen? God heeft de ongerechtigheid uwer knechten gevonden.'*

Ze hebben het niet meer over de beker die ze niet gestolen hebben, ze zeggen niet meer: 'wij zijn vroom, we zouden zoiets nooit doen'. Nee, Juda verdedigt zich niet. En waarom? Waarom verdedigt hij hun zaak niet? Ze waren toch onschuldig? Benjamin had toch niet gestolen?

Maar Juda en de andere broers zien in al die rampen en ongelukken Gods hand. Hij zegt tegen de Egyptische onderkoning: *'God, de God van onze vaderen Abraham, Izak en Jakob, Die heeft de ongerechtigheid uwer knechten gevonden.'* Ze zien in dat het geen zin heeft zichzelf te verdedigen. God bezoekt die grote zonde dat ze Jozef hebben

verkocht en vader Jakob hebben bedrogen. En nu zullen ze hun verdiende en rechtvaardige straf ontvangen. En we lezen in vers 16 dat ze eronder buigen: *'...zie, wij zijn mijns heren slaven, zo wij, als hij, in wiens hand de beker gevonden is'*. Heel de rede van Juda getuigt van het hartelijk berouw van de broers over hun zonde.

Jonge mensen, vanuit deze oude geschiedenis onderwijst God ons hoe Hij in de bekering een mens tot een totale zondaar maakt. Soms gebeurt dat in een enkel uur, denk bijvoorbeeld aan de moordenaar aan het kruis. Maar vaker neemt dat veel tijd in beslag, zoals bij de broers van Jozef. Maar de Heilige Geest gaat net zolang door, totdat er in je geweten een diepe kennis komt van de noodzaak van het Borgwerk van Christus. De Heere werkt daarom aan op de beleving van je totale verlorenheid en rechteloosheid.

Denk maar aan die jongeman, die in de rechtszaal de Officier van Justitie de aanklacht heeft horen voorlezen. Die de belastende getuigen aan het woord heeft gehoord. En die vooral zijn eigen geweten heeft horen spreken: 'Het is allemaal waar, je bent schuldig!'

Als de Heere dat aan jou zou vragen, of je iets in te brengen hebt tegen Zijn wet en tegen de aanklachten van die wet, wat zou jouw antwoord zijn? Wat zou jouw Laatste Woord zijn?

Ik las dat er advocaten zijn die hun cliënten ontraden om een laatste woord te spreken. Ik las in een interview met zo'n raadsman: 'Ik heb een zaak gehad waarbij de zitting op rolletjes liep, de cliënt keurig ontkende en geen woord te veel zei. Bij het laatste woord begon hij ineens uitgebreid te praten en versprak hij zich. Legde min of meer een bekentenis af. Dan hef je je handen ten hemel'. Voor dat soort 'strafpleiters' heb ik geen goed woord over. Bij hen gaat het niet om het recht, maar alleen om de invrijheidstelling van de cliënt.

Voor Gods heilige rechtbank gaan de dingen anders, jonge mensen. Je zult er niet mee weg komen als je ontkent. Maar als je echter mag buigen. Je schuld belijdt en je straf erkent, dan valt het zo mee bij God. Er is een mooi gedicht van gemaakt door Rijer Pothoven (1904-1976)

*Als onder 't heilig recht
De ziele niet meer vecht
Maar billijkt het zondeloos
Wat haar ook overkoom'
Dan wordt verloren gaan
Door God niet toegestaan.*

Genesis 44:18
Toen naderde Juda tot hem en zeide:
Och, mijn heer, laat toch uw knecht een woord spreken...

Wat in de twee laatste artikelen staat is een samenvatting van wat geschreven is in Gods onfeilbaar Woord. Het geloof daarin leidt tot het stellen van geloofswerkelijkheden, geloofs zekerheden. Wat er ook van gezegd wordt. Hoe er zelfs mee gespot wordt. De toekomst is ook voor mij zeker. De Heilige Geest troost ermee. De verkondiging van het Woord verzekert en versterkt. Gods knechten zijn middellijk betrokken bij het werk van de Heilige Geest. Wie dit weet en er bij leeft mag zeggen waarvan ik, namelijk van de Kerk, een levend lidmaat ben en eeuwig zal blijven (zondag 21 antw. 54).

De gemeenschap der heiligen is geen onbekende zaak. Tenminste als het geestelijke leven goed functioneert. Als dat zo is, dan kan men niet buiten die gemeenschap. Men stemt hiermee in: ik ben een gezelschap van allen die U vrezen en die Uw bevelen onderhouden. David zegt dat en we zingen het. Dat ieder die U vreest zich tot mij keer', die kundig is in Uw getuigenissen. Maak dat mijn hart oprecht Uw lessen leer', Dat niets die ooit uit mijne ziel moog' wissen. (Psalm 119:40). Het is niet verkeerd dat beleden wordt: Heere, breng bijeen die bij elkaar horen. Maar laten we niet voorbijzien dat we in het Woord lezen wie bij elkaar horen. Wie Psalm 119:63 echt belijdt heeft gekend of mag nog kennen zelfs het interkerkelijke ervan. Wanneer de dood komt is er pijn. De dood maakt scheiding. Het gemis werkt. Maar de Heere geeft troost. Degene die gemist wordt is thuis. Eeuwig thuis. Bij het verlaten van het open graf van een geliefde zei een broer tot zijn begraven zus: zusje, tot ziens hoor. Het spreekt van troost in het heden. In zondag 22 van de Catechismus lezen we de pastorale vraag: Wat troost geeft u de

Het Apostolicum (39)

opstanding des vleses (vraag 57). Er wordt in zondag 22 tweemaal naar troost gevraagd. Ook in zondag 19 komen we een troostvraag tegen. De Catechismus begint zelfs met de troostvraag. Een directe persoonlijk gerichte vraag lezen we. Er wordt gewezen op de enige troost in leven en sterven. Laten we het antwoord goed lezen. Het spreekt van de drie-enige God en Zijn werk. Een troost die niet verzwakt of verdwijnt. Het is een troost die een onwankelbare grond heeft. Zelfs een troost die steeds sterker wordt en schittert als het zonlicht. De vraag kan leven: maar ik? Begrijpelijk. Niet om te rusten of bij neer te leggen geven we dit door. Een stad wordt niet op één dag gebouwd. De wijze bouwer was ook niet in één dag klaar. En hoe is het gegaan met de discipelen. Er is een kennen en een vervolgen te kennen. Om onderwijs, om vervulling van onze nooddrift, wil de Heere gebeden zijn. Zo ook voor wat we lezen in zondag 22. Het gaat over de opstanding des vleses. Wie troost nodig heeft, ontvangt troost. De Vader geeft troost. De Zoon geeft troost. De Heilige Geest geeft troost. Luthers laatste woord was: wij zijn bedelaars. Dat heeft ook betrekking op zondag 22. Het persoonlijk antwoord op vraag 57 is volledig naar de Heilige Schriften. In het uur van de dood is er de daad van Christus. De koning der verschrikking kan de daad van Christus niet tegenhouden. Welk een getuigenis hoorde de moordenaar aan het kruis uit de mond van de medekruiseling Jezus Christus. Voorwaar zeg Ik u: Heden zult gij met Mij in het paradijs zijn (Lukas 23:43). Na de zondeval in het paradijs is de scheppingsdaad van God gebleven. Elke geboorte is een wonder van God. Het geboren kind is mens. Mens in zijn doen en laten. Naar ziel en lichaam. Hoe we beide moeten zien, nu en in de toekomst, zegt ons Gods Woord overduidelijk. Wanneer we nu antw. 57 lezen dan is de belijder geen vreemdeling van het werk van de drie-enige God. Heilswerk wat betrekking

heeft op dit leven, op het stervensuur en de eeuwigheid. Gaat het over het stervensmoment dan lezen we: mijn ziel wordt van stonde aan tot Christus haar hoofd opgenomen. Scheiding tussen lichaam en ziel vindt plaats. Het gaat eerst om de ziel. Dat moeten we niet voorbijzien. Dat betekent niet dat het lichaam van minder waarde is dan de ziel. Wie zo denkt of spreekt heeft de Schrift niet goed of in het geheel niet gelezen. Het is niet zo: als de ziel maar goed is, dan komt het verder wel goed. Onmisbaar is een leven naar Gods wil. Het vlees onderwerpt zich zelfs aan de wet van God niet. Al is het niet altijd met de daad, het is wel steeds in het denken. Echter, de vreze des Heeren werkt. Dan leeft men bij deze werkelijkheid: ik ben als mens een schepsel Gods, mijn lichaam en ziel zijn Gods gave. Hoe hier mee omgegaan wordt, lezen we in het Woord. Denk aan de Psalmen. Gaat het over lichaam en ziel, de ziel is van meer waarde. De ziel is zelfs het voornaamste. Hoewel we de harmonie tussen ziel en lichaam in het oog dienen te houden. Welk een waarde en betekenis heeft de ziel. Terecht is gezegd: de ziel is de zetel van de menselijke persoonlijkheid. De ziel is mijn 'ik' met zijn gevoelens, begeerten, zijn, denken en streven. Welk een waarde en betekenis de ziel heeft, heeft Jezus Zelf gezegd. Wat baat het een mens zo hij de gehele wereld gewint en lijdt schade zijner ziel? Of: wat zal een mens geven tot lossing van zijn ziel? (Matth. 16:26). Wanneer we de concordantie opslaan dan worden we gewezen op de ziel van God en de Messias en van schepselen en zo bijzonder de ziel van de mens. Laten we maar nagaan wat er in het boek van de Psalmen wordt gebeden en beleden door de ziel. Wie geestelijk leven kent, grijpt nogal eens naar het boek der Psalmen. Dat is de geestelijke apotheek. De geestelijke medicijnkast. Met resultaat. Hoe kan ook in de dienst het Psalmgezag sterken.

M.C. Tanis

Hoe zullen wij ontvlieden, indien wij op zo grote zaligheid geen acht nemen? Hebreëën 2:3

Het duurt soms lang voordat God de zonde straft. De zondvloed kwam na 120 jaar. Zaligheid is iets wat bevrijdt van het grootste kwaad en het grootste goed doet genieten. De ziel van Gods kind wordt zalig bij het sterven. Tot de zaligheid behoort ook de vergeving der zonden. Ook de bediening en de verkondiging van het Evangelie is zaligheid. Het Evangelie laat zien waar het geluk en de zaligheid in te vinden is. De bediening van het Evangelie wordt ook zaligheid genoemd omdat dit het middel is om de zaligheid te verkrijgen. Het geloof is uit het gehoor en het gehoor door het Woord Gods. Paulus zegt: 'zo grote zaligheid.' De zaligheid gaat het verstand te boven. Woorden schieten te kort om het te verwoorden. De drie- enige God heeft in de eeuwigheid aan de zaligheid gewerkt. Christus heeft Zijn leven gegeven. De Heilige Geest heeft de Bijbel gegeven en past de zaligheid toe. De zaligheid houdt het eeuwige leven in. De grote God biedt de zaligheid aan door middel van predikers. Kunt u begrijpen dat God klopt aan de deur van het hart? De zaligheid wordt aangeboden aan een zondig volk. "Het zijn rebellen en booswichten." De Heere geeft predikanten. Zij prediken aanhoudend. De Heere belooft Zijn vrees in het hart te geven en in Zijn inzettingen te doen wandelen. De Heere laat Zijn Woord verkondigen: 'Wij bidden u van Christus' wege, laat u met God verzoenen' (2 Kor. 5:20). De prediking zal vrucht afwerpen. Genesis 3:15 is de eerste verkondiging van het Evangelie. Het Nieuwe Testament is het Evangelie van de vervulling. Door de hele wereld wordt het Evangelie verkondigd. Vele duizenden zijn er door de prediking van het Evangelie bekeerd. Het is een grote misdaad geen acht te geven op de zaligheid. Dat betekent op een beleefde fatsoenlijke manier te weigeren om te horen. Dat houdt in dat men de prediking naast zich neerlegt met de gedachte dat het wel mee zal vallen. Of men heeft het te druk met allerlei andere dingen. Men zegt: ik heb nog tijd genoeg. Het kan ook zijn dat er sprake is van een domme, niet te verontschuldigen onwetendheid. Zulken kennen de eerste beginselen van de godsdienst niet. Zij kennen God en zichzelf niet. Er kan ook zijn het moedwillig verwaarlozen van de middelen der genade: ontrouw in de kerkgang. Het is ook mogelijk een openbare vijand te worden van de zaligheid door te spotten met de prediking. Hoe zult u ontvlieden indien u op zo grote zaligheid geen acht neemt. U zult de rechtvaardige vergelding niet ontvluchten. Dat kan betekenen dat de Heere de kandelaar zal wegnemen van zijn plaats en dat u aan een stille gerustheid zult worden overgegeven, dat uw geweten wordt toegeschroeid. Gods oordelen zullen over het land komen. U zult te maken krijgen met een knagend en wroegend geweten. De worm zal niet sterven

en het vuur zal niet uitgeblust worden. U zult het eeuwige verderf niet ontvluchten. Bedenk: 'Indien de rechtvaardige nauwelijks zalig wordt, waar zal de goddeloze en zondaar verschijnen?' (1 Petrus 4:18). De gevallen engelen konden de straf ook niet ontvluchten. Bent u soms net als Felix die beleefd het Evangelie afwees? Weet u nog heel weinig van het Evangelie? Bent u een spotter? Velen verwerpen wat niet begrepen kan worden. Dat betekent dat de Bijbel wordt verworpen. Anderen gaan op in de dingen van deze wereld en willen goddeloos leven. De Heere zal zulken neerwerpen en veroordelen.

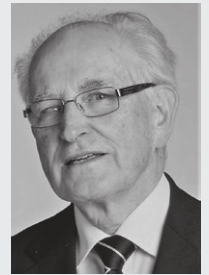
Toepassing: Behoort u tot de heimelijke of openbare vijanden van de zaligheid? Slaat u geen acht op de zaligheid? Hoe zal het dan zijn in de eeuwigheid? Denkt u heimelijk dat God toch wel barmhartig zal zijn? "Zondaar, die zulke gedachten hebt, wij waarschuwen u, God is niet barmhartig buiten Zijn Zoon." Hebt u een voorzichtig verdrag gemaakt met de duivel, de dood en de hel? Beeldt u niet in dat de satan u niet zal pijnigen. Denkt u te kunnen zeggen: Ik kon mij niet bekeren? De Heere zal zeggen: "Uw onmacht was moedwillig." Kunt u als een eindig schepsel de toorn van God dragen? "Denkt u: als ik een zware preek hoor, zoals deze, ik zal ermee doen zoals met een droevige tijding, ik hecht er weinig geloof aan, ja, ik zal het wat verkleinen en er niet aan denken? Wel mens, bent u zo ver? Wij bidden u in de Naam des Heeren: Geef toch acht op die zaligheid." Heeft de prediking u geraakt? "Ga naar de kerk met een biddend hart en zeg: 'Heere, open ook mijn hart onder het Woord, zoals U Lydia's hart hebt geopend.'" Het is de plicht van predikers te bidden, te smeken, te betuigen en te waarschuwen. Als gemeenteleden niet willen horen zijn zij rein van hun bloed. Bekommerden vragen zich af of zij acht gegeven hebben op de zaligheid. Smijtegelt noemt kenmerken. Heeft het Evangelie uw hart verwond? Hoort u graag Gods knechten? Past u het Woord toe op uzelf? Vraagt u zich af of er iets voor u bij is? Begeert u de zaligheid te beleven? Verlangt u naar de volkomen zaligheid? Bent u gastvrij jegens Gods knechten, net zoals Lydia? "Ziedaar geliefden, onderzoek u. Vel een oordeel over uzelf. Daar is het stuk. Wij betuigen u: Zie dan, hoe zullen wij ontvlieden indien wij op zo grote zaligheid geen acht nemen? Wij hebben onze plicht gedaan en u leven en dood voorgesteld. Zie wat u kiest. Wij eindigen dan met dezelfde woorden: 'Hoe zullen wij ontvlieden, indien wij op zo grote zaligheid geen acht nemen?' De Heere zegene dit woord door Zijn Geest en drukke het op onze harten om Zijns Zoons wil. Amen."

A. van Heteren

GEESTELIJKE VERMOGENS

Een vorige keer heb ik uw aandacht gevraagd voor "Karakters". Het ging daarbij om een eerste basis-indeling, die tussen extraverten en introverten. Ik wil een tweede basis-onderscheid nu noemen en wel mensen van het verstand en die van het gevoel. Het gaat niet om een psychologische typering; ik wil proberen enkele lijnen te trekken naar de geloofsbeleving van beide groepen.

Verstand en gevoel, twee nuttige vermogens van ons, mensen. Er is nog een derde factor, namelijk die van de wil. In de geschiedenis van de dogmatiek is veel gesproken over het primaat, dat wil zeggen: over datgene wat van deze drie factoren in het hart vooropgaat en de leiding neemt.

Zo is wel gesteld dat in Puriteinse lectuur de wil een sterker accent krijgt dan bij de Hollandse oudvaders. Dit bleef binnen Bijbelse kaders. Gods Woord immers appelleert ook op de wil van de mens. Die dorst heeft come en die wil neme het water des levens om niet. Jezus verweet de Joden van Zijn dagen dat zij tot Hem niet wilden komen.

Als er sprake is van een overheersende wil, komen we bij de Arminianen terecht. Arminius immers meende dat diegenen verkoren zijn, die (vanuit eigen krachten) geloofden. In de krant van vandaag las ik dat we in een zeker opzicht spreken mogen van een vrije wil. Ik moet bekennen dat ik met die gedachte weinig raad weet. In ieder geval weten we toch dat Luther met Erasmus streed over de aard van onze wil. Hij stelde tegenover zijn opponent dat mensen van nature een slaafse, zondige wil hebben.

Wie slechts weet van de onvrije wil, vervalt in lijdelijkheid. Wie de wil van mensen overbelicht, vervalt in activisme (werkheiligheid). Het is zeer terecht dat er een appel op uw wil gedaan wordt. Niet dat uw wil het heft in handen neemt, maar opdat u zou mogen leren dat de Heere in u werkt het willen en het welbehagen. Onderzoek uzelf eens hoe het staat met uw wil. Wilt u echt zalig worden en waarom wilt u dat? Gelukkig als dat echt in u leven mag; als u mag inzien dat onbekeerlijkheid en ongeloof veroorzaakt worden door het feit, dat onze wil niet deugt.

Dan is er ook de factor van het verstand. Misschien wordt door velen het verstand onderschat, al is er ook sprake van overschatting. De hele geschiedenis door waren er die slechts wilden geloven wat het verstand kon aanvaarden (Rationalisten). Er bleef soms heel weinig over. Bekend was de gedachte van Saumur waar geleerd werd dat de wil altijd het verstand volgt. Dat zou heel mooi zijn, als het zo was. Kun je iemand overtuigen van de waarheid van iets, dan legde de wil zich er altijd bij neer. Dus als je verstandelijk zou kunnen concluderen dat er een God is, zou je als vanzelf kunnen geloven. Er is ook gediscussieerd of door de zondeval de wil van de mens wel aangetast is. Rond de leerstellingen van dr. Steenblok speelde deze gedachte, als ik mij niet vergis.

Bekend is de gedachte die door Ds. R. Kok sr. werd geponeerd, dat zondaren hun historisch geloof productief moeten maken. Dat lijkt me een sterke stelling. Het heeft te maken met de woorden van Paulus, die zegt dat hij in het verstand zal bidden (1 Cor.14:15), ook al is het bidden in de Geest meer. Hij bedoelt hier naar mijn mening te zeggen dat het verstand

de leiding blijft houden in het zielenleven. Het historisch geloof productief maken betekent, dat ons verstand ons kan leiden tot het gebed. Er is niet, zoals Rome leert, een weg vanuit het natuurlijke verstand tot de kennis der zaligheid. Maar het verstand verleent wel grote diensten inzake het geloof. Beleeft u dat ook zo? Bedenk dat een verlicht verstand een heerlijke gave is. Onze ouden mochten menigmaal, meer dan nu, beschikken over een diep inzicht in de Schriften. We hebben ooit in Urk de dagen gekend dat de hele kerkenraad van de Christelijk Gereformeerde Urk bestond uit vier mannen; ik zie hen nog voor me om de tafel zitten in Irene. Ik herinner me nog helder dat deze mensen Schriftgeleerden waren in de goede zin van het woord. En zo waren er velen. Anderzijds komt het ook voor dat onkunde veel schade aanbrengt aan het geestelijke leven.

Benut uw verstand. Het is toch vreemd, jongelui, dat jullie zo veel moeten weten terwijl juist nu de kennis van God en Goddelijke zaken afneemt.....

Uw verstand kan het u vertellen dat u Christus nodig hebt. Het kan u verlustiging geven in Zijn Persoon en Zijn werk. Paulus riep daarvan uit: Hoe ondoorzoekelijk zijn Zijn oordelen (Rom. 11:33); het zijn de diepten van rijkdom, beide der wijsheid en der kennis Gods.

Ja, en dan het gevoel. Ik moet hier de beweging noemen van de Doperse richting, voortkomend uit het gedachtengoed van de Gnostiek.

De Dopersen leerden echt dat de Heere niet zozeer spreekt door het Woord, hetwelk zij een dode letter achtten te zijn, maar door het inwendige licht. Men leeft dan bij allerlei invallende waarheden.

Men meende soms wel dat het krijgen van een waarheid pas echt zuiver is, als we niet wisten dat het zo in de Bijbel staat. U begrijpt het: in dat geval komt het rechtstreeks van Boven. Ook van deze dwaling kunnen we niet zeggen dat we daar vrij van zijn. Juist in bevindelijke kringen kwamen deze gedachten meermalen voor. Maar ook in het geval dat allerlei ingevingen sterk gevoelsmatig van karakter zijn, kan men al menen dat het gevoel en de gevoelige aanvaarding de doorslag geven. Dat is schadelijk. Men gaat dan in de bank onder de prediking van de waarheid Gods toch zitten wachten op het moment, dat mijn gevoel wordt overtuigd. Dan is het pas echt.

In Evangelische kringen vallen ook zware accenten op een goed gevoel. En onder ons? Een gevoelig geloofsleven is van grote waarde, maar de rechtvaardige zal "uit het geloof" leven! Misschien later nog eens meer hierover.

P. Roos

Geneigd tot alle kwaad

Ze kon het maar moeilijk geloven: staat daar echt dat wij mensen geneigd zijn tot alle kwaad? Ja, het staat er echt. U weet wel, in Zondag 3. Ik citeer: 'Maar zijn wij also verdorven dat wij ganselijk onbekwaam zijn tot enig goed en geneigd tot alle kwaad?' Mij werd gevraagd dat uit te leggen. Graag natuurlijk. Ik houd wel van die vragen. Dat is een andere houding dan het klakkeloos slikken van allerlei waarheden en er verder niet over nadenken, laat staan ervan onder de indruk zijn!

Het is een bijbelse gedachte. En Gods kind leert het door het geloof beamen. De bevinding is analoog aan hetgeen God in Zijn Woord openbaart. En wat zegt ons de Bijbel? Neem alleen al Genesis 8 vers 21, waar de grote Kenner van ons hart van ons zegt dat "het gedichtsel van ons hart" boos is vanaf het begin van ons leven. We komen deze uitdrukking ook al tegen in Genesis 6 vers 5. Alleen al in onze gedachtewereld zijn we boos. Het gaat om onze aard, onze natuur. Die is verdorven. Verdorven geworden door de zonde. Daar ziet een mens niets van. Hij gelooft het daarom ook niet. Wat hebben we dus nodig? Dat we onszelf leren kennen. En de Heere maakt het ons door Woord en Geest wel duidelijk wie we van nature geworden zijn en dat de Heere Jezus volkomen gelijk had toen Hij zei dat uit het hart voortkomen "boze bedenkingen, doodslagen, overspelen, hoererijen, dieverijen, valse getuigenissen, lasteringen". Is dat niet vreselijk? Ik weet zeker dat de Heere Jezus dit al wenend heeft gezegd. Hij heeft het dan niet over bepaalde mensen, maar over de mens, over u en mij. Ja, het is de Heere Jezus Die mij aan deze vreselijke werkelijkheid ontdekt.

Betekent dat echter dat de aarde na de zondeval een hel is geworden? En dat de mens door de zonde een beest is geworden? Gelukkig niet. Terstond na de val wordt al duidelijk dat Gods genade intreedt. Zijn algemene genade, Zijn algemene goedheid, waardoor Hij de zon laat schijnen over bozen en goeden en de vruchtbare regen schenkt over rechtvaardigen en onrechtvaardigen. Hij wil zelfs Zijn bijzondere, reddende genade betonen. En dat alles om Christus wil!

En al is de mens tot alle boosheid geneigd, dank zij Gods genade breekt de zonde er niet op alle terreinen en onder alle omstandigheden en op ieder moment en bij alle mensen uit. Dat is niet dank zij een mens, maar ondanks een mens. Dank zij God, Die ons nog een geweten gelaten heeft en weerhoudende genade. Toch is en blijft het waar dat een mens tot alle boosheid geneigd is. Dat wil zeggen dat zijn natuur zo verdorven is dat hij tot alles in staat is, tot moord en doodslag, tot diefstal en berovingen, tot allerlei

sexuele uitpattingen, tot leugen en bedrog. Is Gods Woord daar niet duidelijk in? Wat laat alleen de Bijbel al een aangrijpende taferelen zien van waar een mens toe in staat is en de krant bevestigt het dagelijks!

Dat er nog barmhartigheid is onder de mensen is een teken dat God ons niet geheel en al verlaten heeft. Er zijn ziekenhuizen, handen die ons verzorgen als we oud en ziek zijn, er is nog vriendelijkheid en mededeelzaamheid onder de mensen. Als Nederland moet geven in verband met een natuurramp elders in de wereld stromen er miljoenen euro's binnen. Maar laten we daarom niet de verkeerde toepassing maken en daaruit concluderen dat de mens goed is, of dat er naast slechte mensen gelukkig ook nog goeie mensen zijn. We moeten hierin Gods goede en zorgende hand over de wereld zien. Wie wil roemen, roeme maar in de Heere en nooit in een mens.

Paulus was voor zijn bekering in eigen oog net zo goed als de rijke jongeling, die ook meende dat er goeie mensen waren, Hij was er zelf ook een van. Maar toen hem Gods Geest ontdekte aan zijn natuur ging Paulus inzien dat hij een gevallen zondaar was. Met een boze natuur. Met een liefdeloos hart en een egocentrich bestaan. Maar toen ging hij er ook last van krijgen en moest hij zichzelf een ellendig mens noemen. Toen werd God goed. Goed voor een slecht mens. En zo blijft het in het leven van hen die de Heere vrezen. We krijgen genade, vergeving en vernieuwing nodig. En door die vernieuwing wordt ons hart gereinigd en komt er ware liefde, al is het hier in beginsel. Ware liefde tot God bovenal en de naaste als onszelf. Maar goeie mensen worden we niet. Straks zal Gods kind goed zijn en zonder vlek of rimpel voor Gods troon staan. En door de kennis aan onze boze natuur, die wij eerlijk voor God leren belijden als zonde, en door de ervaring van Gods goedheid, gaan we diep in ons hart verlangen naar heiligheid. Ik ben dan wel niet goed, maar ik wil wel graag goed zijn. En die dag zal zeker komen, want de Heere zal geen half werk doen.

K. Hoefnagel

Luther over de overdenking van de Heilige Schrift (1)

Tegen het einde van het Reformatiejaar 2017 wil ik met u en jullie enkele keren nadenken over de manier waarop Luther omging met de Heilige Schrift. Daarover zou heel veel te schrijven zijn. Ik wil me echter tot één specifiek onderwerp beperken: wat Luther geschreven heeft over de overdenking (meditatio) van de Schrift. En ook daarvan kan natuurlijk maar een klein deel aan de orde komen. In verband daarmee schort ik de rubriek 'Bijbellezen met de Schotse schrijvers' voor een aantal keren op. Dat kan ook wel, want we waren juist aan het einde van een serie gekomen.

Drie vragen

Mijn bijdrage verdeel ik in drieën, al zal de tekst wellicht in meer dan drie afleveringen verschijnen. In het eerste deel gaan we na met welke vormen van meditatie Luther in het klooster in aanraking kwam. In het tweede deel hopen we te ontdekken hoe Luther in zijn latere leven heeft geschreven over de overdenking (meditatio) van Gods Woord. En tenslotte vragen we ons af, wat de bekende reformator ons vandaag te zeggen heeft als het gaat om Schriftmeditatie.

Als Maarten Luther – student van begin 20 – in de zomer van 1505 de klopper laat vallen op de poort van het klooster van de Augustijner Eremieten in Erfurt, worden hem – naar gewoonte – drie vragen gesteld: Bent u een lijfeigene? Hebt u onbetaalde schulden? Lijdt u aan een verborgen kwaal?

Op al die vragen heeft de latere reformator ontkennend geantwoord. En toch – in een andere zin had Luther op dezelfde vragen wel degelijk bevestigend kunnen antwoorden. Want hij is op het moment dat hij het klooster ingaat, bepaald geen vrij man, maar iemand die met duizend banden gebonden is. Hij is niet iemand zonder schulden, maar juist iemand met een hemelhoge schuld voor God, die hij nooit afbetalen kan. Iemand met een verborgen kwaal – want zijn ziel is melaats. Het is juist de onrust over deze werkelijkheid die hem het klooster indrijft.

Luther probeert langs deze weg vrede te zoeken met God.

Meditatie

De jonge Luther wordt – net als alle nieuw ingekomenen in het klooster – een soort mentor toegewezen. Deze novicemeester draagt de naam Johann Grefenstein. Hij zal Luther zijn cel gewezen hebben: een ruimte van ruim 3 bij 2 meter. Hij maakt Luther bekend met de gewoonten en het ritme van het klooster. Hij overhandigt Luther een Bijbel – want in tegenstelling tot wat vaak verondersteld wordt, heeft ook de jonge monnik Luther de beschikking gehad over een Latijnse vertaling van de Bijbel. En ongetwijfeld heeft deze Greffenstein Luther ook bekendgemaakt met het mediteren. Want de *meditatio* nam ook in het Augustijnerklooster een grote plaats in. Eigenlijk was het de bedoeling dat heel de dag doortrokken was van en gestempeld werd door biddende overdenking. En vooral de ochtenduren van de dag, van 7 tot 12 uur, waren in sommige kloosters bestemd voor stille overdenking.

Boetemeditatie

Aan welke vormen van overdenking moeten we dan denken? In zijn mooie studie 'Meditation bei Luther' noemt H. Nicol drie vormen:

[1] De eerste vorm van meditatie is de zogenaamde 'boetemeditatie'. Dagelijks moesten de monniken nadenken over hun ellende (*miseria*) en over Gods barmhartigheid (*misericordia*). Enerzijds moesten ze stilstaan bij de vraag wie zij geweest waren voor het aangezicht van een alziend en alwetend God. En eerlijk moesten ze overwegen waarin ze gezondigd hadden. Zelfonderzoek nam een belangrijke plaats in in de praktijk van de Augustijner kloosters. Tegelijk moesten de monniken zich ook afvragen, op welke manieren Gods barmhartigheid in hun leven bleek. En juist in dat licht werd hun zonde zonde tegenover een goeddoend God. De bedoeling van deze

dubbele overdenking was, dat de monniken aangezet zouden worden tot een ootmoedig gebed om Gods barmhartigheid.

Wanneer u wat bekend bent met de kerkgeschiedenis, weet u wel op welk belangrijke geschrift van Augustinus deze boetemeditatie teruggaat. Ik denk aan zijn 'Belijdenissen', geschreven in de vorm van een gebed. Augustinus belijdt in dit werk precies datgene wat in de boetemeditatie aan de orde komt. Enerzijds zijn zonde en ellende, anderzijds Gods barmhartigheid.

We kunnen het spoor terug nog verder volgen. Want treffen we deze boetemeditatie ook niet aan in de Psalmen? En roept een profeet als Zefanja tot iets wezenlijk anders op, als we in hoofdstuk 2 van zijn profetenboek horen zeggen: 'Doorzoek uzelf nauw'?

Vraag

Het verwondert ons dan ook niet, dat ook in het werk van de latere Luther de boetemeditatie terugkeert. Wat hij in dit opzicht in het klooster heeft geleerd, is hem zijn leven lang bijgebleven.

Voor nu deze vraag: (Hoe) functioneert deze 'boetemeditatie' in de praktijk van ons leven? Want na Luther hebben bijvoorbeeld ook onze oude schrijvers gewezen op de noodzaak om in de hectiek van het dagelijks leven tijd te nemen en de eenzaamheid op te zoeken. Om 'stille tijd' te nemen en deze dingen te overdenken. Spreekt ons Avondmaalsformulier ook niet zo, als het gaat over de voorbereiding? Ik citeer: 'Ten eerste bedenke (!) een iegelijk bij zichzelf zijn zonden en vervloeking, opdat hij zichzelf mishage, en zich voor God verootmoedige; aangezien de toorn Gods tegen de zonden zó groot is, dat Hij die (eer Hij ze ongestraft liet blijven) aan Zijn lieven Zoon Jezus Christus met den bitteren en smadelijken dood des kruises gestraft heeft'.

A.J.T. Ruis

Door Zijn hand. Over Gods voorzienigheid.

Het is al wel zo'n twintig jaar geleden gebeurd. Maar het staat me nog helder voor de geest. Een jonge man uit de gemeente overleed onder dramatische omstandigheden. Veel jaren achtereen had hij zich op een verkeerd pad begeven. Zo zelfs dat hij veroordeeld was tot een geruime periode van detentie. Maar in die tijd was hij tot inkeer gekomen. Hij had zijn leven gebeterd en was een ernstige jongen geworden die leeftijdsgenoten waar-schuwde. Er leefde verwachting aangaande hem. En toen stierf hij, nog geen 25 jaar oud. Vragen te over, bij zijn ouders en bij alle anderen. Hoe kon dit? Waar was de Heere en Zijn leiding? Hoe zit het toch met Gods voorzienigheid? In de dienst voorafgaande aan de begrafenis sprak de dominee over deze woorden van Mozes: *"De verborgen dingen zijn voor de Heere, onze God. Maar de geopenbaarde voor ons en voor onze kinderen..."* [Deut. 29: 29].

Over de belijdenis aangaande Gods voorzienigheid gaat het nieuwste boek van ds. P. den Butter. In de afgelopen jaren verschenen er al heel wat publicaties van zijn hand. Enige tijd geleden over de leer van de laatste dingen. Nu dus over het leerstuk van de voorzienigheid. Het zij met dankbaarheid gemeld dat de Heere onze broeder ondanks zijn lichamelijke beperkingen de krachten en het inzicht daartoe gaf.

Het is de lezers van ons blad natuurlijk bekend dat de Heidelbergse Catechismus in de zondagen 9 en 10 uitvoerig nadacht geeft aan dit onderwerp. *"Wat verstaat gij door de voorzienigheid Gods?"* Ook de Nederlandse Geloofsbelijdenis spreekt zich in artikel 13 hierover uit. De vraag is: kunnen we wat daarin door de kerk van de Reformatie beleden wordt nog wel staande houden? Geldt het na zoveel eeuwen nog wel dat de Heere *"hemel en aarde, en alle schepselen, gelijk als met Zijn hand onderhoudt, en alzo regeert dat (...) alle dingen niet bij geval maar van*

Zijn vaderlijke hand ons toekomen?" Zou het soms kunnen dat onze belijdenisgeschriften ten gevolge van voort-schrijdend inzicht veranderd moeten worden?

Deze laatste serie vragen behelst het onderzoeksdoel van dit boek. Het boek bestaat uit drie onderdelen. In het eerste gaat de schrijver grondig na wat de gereformeerde belijdenissen aangaande Gods voorzienigheid zeggen. Daarbij betreft hij naast de twee genoemde 16^e-eeuwse geschriften ook onder meer de Westminster Confessie uit de 17^e eeuw. In het tweede en veruit uitvoerigste deel van het boek komt de Heilige Schrift aan het woord. Wat zegt de Heere Zelf over Zijn voorzienigheid? Hoe hebben degenen die door de Heilige Geest zijn geïnspireerd, de voorzienigheid ervaren? Wat heeft de Heere door middel van hun tong en pen willen zeggen? De opzet van dit middendeel is eenvoudig. Verschillende bijbelboeken komen achtereenvolgens aan de orde, zowel uit het Oude als het Nieuwe Testament. Bij elkaar vormen ze een bloemlezing, want niet alle bijbelse gegevens konden aan de orde komen. Een persoonlijke noot: jammer dat de inhoud van het boek Openbaring – immers het boek over Gods leiding in het laatste der dagen waarin wij leven – als zodanig niet ter sprake komt. Ondertussen, wat ds. Den Butter uit de Bijbelse gegevens opdiept, is leerzaam en helder. Gods voorzienigheid is een bron van troost voor Gods kinderen. Het geloof in de Godsregering geeft houvast in de onzekerheden van het leven. Duidelijk werd ook dat het werk van Gods voorzienigheid het oog gericht heeft op het welzijn van Zijn Kerk en Koninkrijk. Met deze en andere conclusies wordt het tweede onderdeel van het boek besloten.

Na het eerste confessionele deel en het tweede bijbels-uitlegkundige deel volgt, wat ik hier maar noem, het sys-

tematische slotdeel. In het bestek van 70 pagina's komen diverse aspecten van deze aangevochten leer aan de orde. Daarbij ontwijkt de schrijver de knelpunten in deze leer niet. Wat bijvoorbeeld te denken van de verhouding voorzienigheid en zonde? Als de Heere de zonde van mensen als het ware in Zijn dienst neemt ter uitvoering van Zijn raad – denk aan de geschiedenissen van Jozef –, is de Heere dan niet te benoemen als de Auteur van de zonde? Nog zo'n onontwarbare knoop: hoe zit het met de verhouding die er is tussen God en het kwaad? Bij dat laatste is te denken aan natuurrampen, maar ook genocide en terreur. Heeft de Heere ook hierin de hand? Zijn "alle dingen" ook echt *alle* dingen? Is er niets onttrokken aan de leiding van Zijn voorzienigheid? Het antwoord hierop is duidelijk: nee, niets. Tegelijkertijd moeten we onze eigen verlegenheid erkennen. "We zullen tenslotte maar toegeven dat het ons niet lukt om alles wat God doet doorzichtig en voor ons verstand helder te maken. Zie daar niet vreemd van op; het gaat immers om Gods werk." God is God!

De niet verrassende conclusie van het boek is dat we volmondig kunnen zeggen dat bijstelling of aanpassing van de gereformeerde belijdenisgeschriften onnodig is. Er is volkomen overeenstemming tussen belijdenis en de Schrift. De sprekende titel van het boek is *Door Zijn hand*. Dit leerzame boek maakt duidelijk dat de hand van de almachtige God die de Schepper is tevens de hand is van de Heere, Die van Zijn volk de getrouwe Vader is.

N.a.v. Ds. P. den Butter, Door Zijn hand. Gods voorzienigheid. Uitgeverij Den Hertog te Houten. Paperback. ISBN 978 90 331 2869 1. 253 pag. Prijs € 20,90.

J.M.J. Kieviet.

BOEKBESPREKINGEN

J. Kriekaard, Zolang er zon of maan, paperback, 142 blz., € 12,50, Uitgeverij om Sions Wil, Alblasserdam, ISBN 978-94-6335-022-8.

De ondertitel luidt: 'Bijbelstudies voor het gezin.' Iedere Bijbelstudie begint met een Schriftlezing, een te zingen Psalm,

daarna volgt een meditatie en het slot wordt gevormd door vragen en een opdracht. De Bijbelstudies gaan over gezinnen en het gezinsleven. De duivel probeert het gezin als hoeksteen van de samenleving te ondermijnen. Daarom is het heel belangrijk als gezin te luisteren naar het Woord van God en als gezin zich te verdiepen in het Woord van God. De Bijbelstudies zijn goed te gebruiken voor huisgodsdienst (bijvoorbeeld op de zondag), voor de avondsluiting of tijdens de gezinsvakantie of op een vereniging. Het is de wens van de schrijver dat het tot rijke zegen mag zijn voor ouders en kinderen. Op blz. 89 en 90 staat een meditatie over de Kananese vrouw. Haar dochter was heerlijk van de duivel bezeten. In die meditatie lezen we dat onze kinderen bezeten kunnen zijn van muziek, van film of de iPhone. Ook kunnen ze bezeten zijn van haat of jaloezie. "Misschien hebt u een dochter of zoon die niet meer te bereiken is, geheel bezeten geworden. Is uw gang dan getekend in die van deze vrouw?"

Ditteke Klaasse- den Haan, Bijbelleesboekjes, Pascha in Egypte, 44 blz., € 4,50, deel 6 in de serie Oude Testament, ISBN 978-90-72186-93-5. Het lijden van de Heere Jezus, 44 blz., € 4,50, deel 6 in de serie Nieuwe Testament, ISBN 978-90-72186-94-2. Uitgave Gereformeerde Bijbelstichting, Leerdam. Deze boekjes, die in een behoefte voorzien, zijn geschikt om voor te lezen vanaf 4 jaar en om zelf te lezen vanaf 6 jaar.

Ditteke Klaasse- den Haan, De Bijbel in de muur, gebonden, 54 blz., € 6,25, Uitgave Gereformeerde Bijbelstichting, Leerdam, ISBN 978-90-72186-92-8. Een mooi verhaal geschikt voor kinderen vanaf 7 jaar om zelf te lezen. De illustraties zijn van Jaap Kramer. Op een wonderlijke manier zorgt de Heere ervoor dat de Bijbel gelezen wordt en dat de lezing ervan gezegend wordt.

Ditteke Klaasse- den Haan, Maarten Luther, Prentenboek, gebonden, 80 blz., € 14,95, Uitgave van de Gereformeerde Bijbelstichting, Leerdam, ISBN 978-90-72186-91-1.

Het prentenboek is geschikt om voor te lezen vanaf ongeveer 6 jaar en vanaf 7 jaar kunnen kinderen dit

boek zelf lezen. In 38 stukjes worden de belangrijkste momenten uit het leven van Luther beschreven. De mooie illustraties zijn gemaakt door Ella van der Bas- Bakker. In het jaar van de reformatieherdenking is het een goede zaak dat dit prentenboek is uitgekomen. Wij en onze kinderen weten vaak erg weinig van de kerkgeschiedenis. Dat is niet goed. Ook onze kinderen moeten weten wat de Heere in de tijd van de reformatie heeft gedaan. Dit prentenboek is geschikt om hun kennis te vermeerderen en kan de kennis van ouders opfrissen. De Heere heeft Luther willen gebruiken als een instrument in Zijn handen om grote dingen tot stand te brengen. Laat kinderen zelf uit dit prentenboek lezen of lees hen voor. Luther heeft veel mogen betekenen voor de vertaling van de Bijbel in het Duits. Zo konden de mensen in hun eigen taal de Bijbel lezen. Luther is als een arme bedelaar gestorven. Vlak voor zijn sterven heeft Luther op een briefje geschreven: Wir sind Bettler. Das ist wahr. (Wij zijn bedelaars. Dat is waar). De Heere make ons en onze kinderen ook tot bedelaars aan de troon der genade.

Ds. A.C. Uitslag, Zorg voor jezelf! Omgaan met je lichaam, paperback, 128 blz., € 9,90, Uitgeverij Den Hertog, Houten, ISBN 978-90-331-2866-0.

Het boekje bestaat uit drie delen: voeding, beweging en verzorging. In de Bijbel staan voorschriften die aangeven

HARKES
Begravenissen

Persoonlijke zorg voor uw begrafenis

Dokter Hamburgerlaan 59
2771 JR Boskoop

www.harkesbegravenissen.nl

Wij verzorgen alleen begravenissen

0172 - 21 21 22

VAN STAVEREN
begravenisverzorging

Met aandacht, zorg en respect

Dag en nacht bereikbaar
(0172) 23 33 38

Wij verzorgen alleen begravenissen

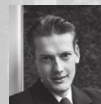
Vraag vrijblijvend het boekje
"Mijn Laatste Wens".

www.vanstaverenbegravenissen.nl
info@vanstaverenbegravenissen.nl

Begravenisonderneming
de Jongh

Voor een waardige en stijlvolle verzorging
van alleen begravenissen

Hardinxveld-Giessendam 0184 - 61 11 54	Dordrecht e.o. 078 - 641 27 40	Waardenburg 0418 - 65 20 39
--	--	---------------------------------------

 H. de Jongh	 D.D.E. Meliester	 M.K. Ligthart	 A.J. van Lieburg
--	---	--	---

Dag en nacht persoonlijk bereikbaar.

www.begravenisondernemingdejongh.nl

hoe we dienen om te gaan met ons lichaam. Ons lichaam is niet ons eigendom. Het dient een tempel van de Heilige Geest te zijn. De Heere heeft ons het lichaam gegeven om goed voor te zorgen. Dit boekje onderstreept dat gezond leven en op een verantwoorde manier omgaan met je lichaam een bijbels principe is. Op een prettig leesbare en duidelijke manier worden heel wat zaken aan de orde gesteld. In het voorwoord staat dat niet alles behandeld is wat besproken zou kunnen worden en dat er over de besproken zaken nog wel meer te zeggen zou zijn. Niettemin staan er heel wat zaken in die onze aandacht verdienen. Roken betitelt de auteur als zonde (blz. 14). Er klinkt een waarschuwing door tegen de gezondheidshype in onze tijd, alsof dit een garantie zou bieden tegen ziekte. Op een genuanceerde wijze wordt geschreven over sportbeoefening. We moeten niet meedoen aan sportverdwazing. De auteur heeft zelf gebroken met de voetbalsport omdat dit tussen de Heere en hem in stond. Sport is religie geworden. Maar ook niet alles wat met sport te maken heeft valt direct onder het domein van de satan. Ook zaken als burn-out, overgewicht, drank, kleding, hygiëne, het aanbrengen van tattoos en het dragen van sieraden komen aan de orde. Terecht wordt benadrukt dat echte schoonheid bestaat in de vreze des HEEREN.

P E R S BERICHT

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE BEZINNINGSKRING BINNEN DE CLASSIS LEEUWARDEN.

Op D.V.Vrijdag 1 december a.s. wordt er weer een bezinningsavond gehouden. Ds.A.C.Uitslag hoopt te spreken over het onderwerp: "een evangelische refo. Hoe de evangelische beweging de gereformeerde gezindte beïnvloedt. Winstpunten en schaduwkanten." Deze bijeenkomst wordt gehouden in de grote zaal van de Chr. Geref."Sionskerk" Hoofdweg 127 Damwoude. Er wordt gelegenheid gegeven voor het stellen van vragen. Aanvang :19.45 uur. Allen van harte welkom!

Van de redactie

Verschijsning volgende nr.

Het volgende nummer zal verschijnen D.V. dinsdag 5 december 2017. Kopij graag binnen donderdag 23 november.

CBB

'Bewaar het Pand' is voor mensen met een leesbeperking beschikbaar bij de CBB (Chr. Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden). Tel. 0341- 565499, e-mail info@cbb.nl

AvH

Aangezien het voor ons niet mogelijk is om ieder een persoonlijk te bedanken voor alle blijken van belangstelling en medeleven, persoonlijk en schriftelijk, na het overlijden van onze lieve, zorgzame man, vader, groot- en overgrootvader

Ds. Marten Vlietstra

willen wij op deze wijze u daarvoor onze hartelijke dank betuigen. Het heeft ons goed gedaan en mede gesterkt in dankbare herinnering.

*Mevr. W. Vlietstra-Koster
Kinderen, klein- en achterkleinkinderen*

Zeist, november 2017

Colofon

Dit blad wordt om de veertien dagen uitgegeven door de stichting Bewaar het Pand.

ISSN nummer: 0166 - 4646

REDACTIELEDEN

Ds. A. van Heteren,
Ds. K. Hoefnagel en Ds. J.M.J. Kieviet

REDACTIE ADRES

Ds. A. van Heteren, Vlaak 10, 8321 RV Urk, T 0527-688978
E a.vanheteren@kliksafe.nl

ABONNEMENTEN

P.J. Boers, Bergstoep 46C, 2959 AC Streefkerk. T 0184-669116
E pand@solcon.nl NL37 INGB 0000 7043 50 t.n.v.
Stichting Bewaar het Pand te Streefkerk.
Abonnementsprijs € 24,- per jaar. Abonnementsprijs Verenigde Staten en Canada \$ 25,- per jaar. Advertentietarieven op aanvraag.

Abonnementen lopen van 1 januari t/m 31 december.
Een abonnement kan op elk moment ingaan en moet uiterlijk 1 december schriftelijk of per e-mail worden opgezegd.

Donkere wolken boven christenen in China!

De overheid wil controle over alles wat met godsdienst te maken heeft. Kwetsbare kinderen krijgen een maaltijd op school De Kandelaar.

Stort uw gift op:
NL 02 INGB 0000 320 666 t.n.v. Stichting China

Postbus 1150 | 3900 BD Veenendaal

DE BIJBEL EEN VERGETEN BOEK?

Het grootste aantal Duitsers beschouwt de Bijbel als een boek voor oude, zieke of eenzame mensen.

Zie onze website www.svvhed.org voor informatie. Of bel 01 80 51 08 90, ook voor een presentatie.

Voor giften: NL35 ABNA 0548 9879 20.

- NIEUWE UITGAVEN -

DS. P. DEN BUTTER
Door Zijn hand

Gods voorzienigheid. Geen pasklare antwoorden, maar een handreiking tot de beleving van de rust in het geloof in de voorzienigheid van God.
paperback | 33128691
253 blz. | € 20,90

DS. A.C. JITSLAG
Zorg voor jezelf!

Omgaan met je lichaam. In dit boek gaat de auteur in op de vraag hoe we vanuit bijbels perspectief horen om te gaan met ons lichaam.
paperback | 33128660
128 blz. | € 9,90

AL ONZE UITGAVEN ZIJN OOK IN UW BOEKHANDEL VERKRIJGBAAR

Den Hertog uitgeverij

Elzenkade 6 - Houten
Tel. (030) 637 34 34
Info: www.uitgeverijdenhertog.nl

Cuba kreunt! Helpt u??

**lectuurproductie
& noodhulp**

Betaalt u mee?

NL65 RABO 0301 9573 63
t.n.v. SEZ
o.v.v. Najaarsactie

SEZ, Postbus 273, 3370 AG Hardinxveld-Giessendam
tel. 0184 - 61 16 07 b.g.g. 06 - 23 73 68 39
e-mail: sez@kiksaf.nl

www.sez.st shop.sez.st
De bestuursleden van de SEZ behoren tot de Prot. Kerk in Ned. (herv.),
Herst. Herv. Kerk, Chr. Geref. Kerken, Geref. Gemeenten,
Geref. Gemeenten in Ned. en Oud Geref. Gemeenten.

